

11. શિકારીને

પ્રસ્તાવના

*આ કાવ્યના કવિનું નામ કલાપી છે. જો કે આ તેમનું ઉપનામ છે. તેમનું મૂળ નામ તો સુરસિંહજી તખ્તસિંહજી ગોહિલ છે. તેમનો જન્મ 26-01-1874 ના રોજ અમરેલી જિલ્લાના લાઠી નામના ગામમાં એક રાજવી પરિવારમાં થયો હતો. અને તેમનું અવસાન 09-06-1900 ના રોજ થયું હતું. તેમણે ‘કલાપીનો કેકારવ’ નામનો કાવ્ય સંગ્રહ લખેલ છે જેમાં તેમની કવિ તરીકેની પ્રતિભાનો પરિચય થાય છે.

તેમની કવિતામાં પ્રકૃતિના મનોહરી દ્રશ્યો અને માનવ હૃદયના ભાવો જોવા મળે છે. આ ઉપરાંત તેમણે એક પ્રવાસગ્રંથ પણ લખેલ છે જેનું નામ છે ‘કાશ્મીરનો પ્રવાસ’

પ્રસ્તુત કાવ્યની જો વાત કરીએ તો આ કૃતિ અનુષ્ટુપ છંદમાં રચાયેલ છે. જેમાં કાવ્યના નાયક આજના યુવાનને શિકાર ન કરવાની ઠપકા ભરી શિખામણ આપતા કહે છે કે, ‘હે યુવાન તું આ સંહાર રહેવા દે.’ આ આખું વિશ્વ એ સંતનો આશ્રમ છે. જેમાં વેદોમાં વર્ણવેલ વસુધૈવ કુટુંબકમ્ ની ભાવના વણાયેલી છે. વળી સૃષ્ટિ પર આવેલા પંખી, ફૂલ, ઝરણાં વગેરે તમામ એકબીજાના અસ્તિત્વનો આધાર છે. કવિ વધુમાં સમજાવતા કહે છે કે તીરથી પંખીનો શિકાર કરીને તો માત્ર તેનું મૃત શરીર જ મળશે. તેનો આત્મા કે એના ગીત મેળવી શકાશે નહિ. આમ જો પ્રકૃતિની સુંદરતાને પામવી હશે તો આપણે મનથી સુંદર બનવું પડશે. એટલે કે પ્રકૃતિની સુંદરતા ટકી રહે એ માટેના પ્રયત્નો કરવા પડશે અને સમગ્ર સૃષ્ટિ તરફ અનુકંપા એટલે કે દયા રાખવી પડશે, એમ કવિ આ કાવ્યના માધ્યમ દ્વારા સમજાવવા નો પ્રયત્ન કરે છે. તો ચાલો વિદ્યાર્થી મિત્રો, આપણે કવિ કલાપી રચિત આ કાવ્ય નો અભ્યાસ કરીએ જેનું નામ છે ‘શિકારીને’.

સ્વાધ્યાય

1. નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી લખો.

1. પંખીને પામવા કવિ શું કરવાનું કહે છે ?

(A). પંખીનો શિકાર કરવાનું

(B). તીર ચલાવવાનું.

(C). માળો બનાવવાનું.

(D). પંખીના ગીતને સાંભળવાનું.

2. કવિ નીચેનામાંથી કયો સંદેશો આપે છે ?

- (A). સંહાર કરવાનું રહેવા દે.
- (B). તું ફૂર બન.
- (C). તારે સુંદર બનવાની જરૂર નથી.
- (D). પ્રકૃતિનો તું નાશ કર.

2. નીચેના પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર આપો.

1. કવિની દ્રષ્ટીએ પક્ષી ક્યાં મળશે ?

ઉત્તર. કવિની દ્રષ્ટીએ પક્ષી હૈયામાં મળશે.

2. શું કરવાથી પક્ષીનું માત્ર સ્થૂળ શરીર જ મળે છે ?

ઉત્તર. તીરથી પક્ષીને મારવાથી માત્ર પક્ષીનું સ્થૂળ શરીર જ મળે છે.

3. નીચેના પ્રશ્નોના બે-ત્રણ લીટીમાં ઉત્તર આપો.

1. સૃષ્ટિનું સૌંદર્ય કવિને ક્યાં-ક્યાં જોવા મળે છે ?

ઉત્તર. કવિ પક્ષીઓ, સુંદર ફૂલો, લત્તા, વૃક્ષો, ઝરણા વગેરે કુદરતની આ રચનાઓમાં સૃષ્ટિના સૌંદર્યને જુએ છે.

2. પક્ષીને પામવા કવિ શું કરવાનું કહે છે ?

ઉત્તર. પક્ષીને પામવા માટે તેના પર તીર ચલાવાના બદલે કવિ પક્ષીના ગીતને શાંતિથી સાંભળવાનું કહે છે જેનાથી પક્ષી તેના પ્રભુ સાથે હૈયામાં મળશે. પક્ષીનો શિકાર કરવાથી તો માત્ર તેનું સ્થૂળ શરીર જ મળશે.

4. નીચેના પ્રશ્નોના સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર આપો.

1. કવિ શિકારીને કઈ શિખામણ આપે છે ?

ઉત્તર. કવિ શિકારીને શિખામણ આપતા કહે છે કે હે યુવાન ‘તું આ સંહાર રહેવા દે’ આ વિશ્વ સંતનો આશ્રમ છે. વેદોની વસુધૈવ કુટુમ્બકમ ની ભાવના અહીં વણાયેલી છે. આ સૃષ્ટિમાં પંખી, ફૂલ, ઝરણાં બધું જ છે. તે એકરૂપ છે. વળી સૌંદર્યનો એક મૂળગામી પ્રશ્ન અહીં છે કે તીરથી મારીને તો માત્ર પક્ષીનું સ્થૂળ શરીર જ મળશે. એનો આત્મા કે એના ગીત નહિ મળે. પક્ષીને પામવું હોય તો એના મધુર ગીતને સાંભળ તો તને એનું સૌંદર્ય પ્રાપ્ત થશે અને આ સૌંદર્યને વેડફતા સૌંદર્ય નહિ મળે એના માટે પહેલાં સ્વયં સૌંદર્ય બનવું પડે. પ્રભુની રચના સાથે ખેલવું નહિ પણ તેને પોષવી અને પૂજવી જોઈએ જેથી પ્રભુ પણ પ્રસન્ન રહે.

4. નીચેની કાવ્ય પંક્તિ સમજાવો.

“સૌન્દર્યો વેડફી દેતા ના ના સુંદરતા મળે,
સૌન્દર્યો પામતાં પહેલા સૌન્દર્ય બનવું પડે.”

ઉત્તર. આ સમગ્ર જગતને કુદરતે અદ્ભુત સુંદરતા ભેટ ધરી છે. આ સુંદરતાને વેડફી દેતા સુંદરતા મળવાને બદલે તેનો નાશ થાય છે. આપણે એ સુંદરતાને પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી. સૌન્દર્ય પામવું હોય ઓ પહેલા આપણે સૌન્દર્ય દ્રષ્ટિ કેળવી તેની રક્ષા કરવી જોઈએ આપણે સ્વયં સુંદર બની આ કુદરતની સુંદરતાને નષ્ટ થતી અટકાવવાના પ્રયાસો કરવા જોઈએ.

*